

ЛОБІЮВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОЛІТИЧНОЇ РЕНТИ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано співвідношення явищ лобізму та корупції, де основним доходом нелегітимного лобіювання виступає політична рента.

Лобіювання є невід'ємною складовою процесу прийняття політичних рішень у державі та об'єктивною умовою існування державної влади. Якість взаємодії органів публічної влади, бізнесу та громадськості впливає на економічний розвиток у цілому. В Україні лобізм не набрав цивілізованих форм, а прийняв форму корупції та доходу у формі політичної ренти.

Одним з найменш вивчених і найсуперечливіших питань в економічній теорії є політична рента. Це пов'язано з тим, що політична рента є категорією на межі зіткнення двох наук: економічної теорії та політології. Але з'ясування змісту цієї категорії дасть можливість отримати відповідь на багато питань стосовно лобіювання приватних інтересів та використання держави заради отримання власної вигоди.

Якщо ресурси використовуються не на створення, а на перерозподіл продукту, це призводить, як правило, до втрати суспільного продукту і поширення такого явища як «пошук ренти» (rent-seeking) [7, с. 10], а в нашому випадку до появи такого доходу як політична рента завдяки використанню нелегітимного лобіювання.

Політична рента розуміється як дохід суб'єктів політичного процесу, отриманих внаслідок перерозподілу доходів і майна первинного розподілу ВВП з використанням політичної влади (як легітимної, так і нелегітимної) через адміністративний механізм держави. Пошук політичної ренти можна визначити як намагання економічних агентів отримати економічну ренту за допомогою політичного процесу. Економічні агенти намагаються заволодіти винятковими перевагами, використовуючи примус держави для реалізації приватного інтересу. Адже держава володіє адміністративним або владним ресурсом, що дозволяє монопольно впливати на перерозподіл ВВП у власних цілях, що призводить до соціально-економічних втрат суспільства.

---

* *ГРУШКО Олександр Володимирович* — аспірант кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна, alexandergrushko@gmail.com

За своєю економічною сутністю політична рента є наслідком суб'єктивних дій уряду, який дає можливість групі осіб, що впливають на політичний процес, привласнювати частину створеного в суспільстві доходу. Асиметрія в розподілі влади має результатом відхилення величини одержуваних доходів від граничного вкладу в більший (для одних) і в менший (для інших) бік, залежно від розподілу владного потенціалу і прав влади агентів фірми (власника капіталу, власника землі, менеджера, працівника) [2, с. 45]. Таке привласнення не підпорядковується законам факторно-функціонального розподілу доходів, а є наслідком перерозподілу первинних форм доходу: земельної ренти, заробітної плати, прибутку, відсотка. У сучасній економіці розподіл доходів значною мірою визначається взаємодією впливових на політичній арені груп, а особливе становище держави спонукає ці групи суспільства боротися за владу, за контроль над найважливішими його органами з метою реалізації власних інтересів, що впливає на прийняття політичних рішень [3, с. 54].

Саме приватний інтерес, який домінує над суспільним, і можливість використовувати політичну владу, призводить до пошуку політичної ренти, який може носити як легальний характер у формі лобіювання, так і нелегальний — у формі хабарництва, політичної корупції, контрабанди, крадіжок та ін. Але як показує українська практика, як правило всі ці форми переплітаються і можливість виділення цивілізованого лобіювання є складним завданням.

Лобіювання — це система впливу груп спеціальних інтересів на представників влади з метою ухвалення вигідного для цих груп політичного рішення (певних законопроектів, одержання урядових замовлень, субсидій тощо). Але ця діяльність може набувати як легальних методів впливу у формі консультативних зустрічей, подання прохань, внеску у передвиборчу кампанію політиків та внески до партійної каси, PR-кампанії, так і нелегальні — хабарництво та шантаж [4, с. 80]. Відповідно політика лобіювання може бути:

1) відкритою (легітимною) — якщо здійснюється відповідно до законодавства;

2) прихованою (нелегітимною) — якщо відсутнє законодавство, що регулює лобістську діяльність, що призводить до появи корупції [6, с. 317–318].

Лобістська діяльність вирізняється кількома рисами. По-перше, лобізм вельми жорстко пов'язаний з політичною владою. Органи влади і посадові особи є об'єктами дій лобістів. По-друге,

лобістська діяльність завжди ведеться у чийхось інтересах (класів, прошарків, регіонів, партій, громадських організацій, націй, конфесій тощо). По-третє, лобісти виконують функцію посередництва між впливовими зацікавленими групами, фінансовими корпораціями, комерційними організаціями, політичними партіями, суспільними об'єднаннями (блоками), громадянами та державними структурами (законодавчими і виконавчими органами влади). По-четверте, лобізм допускає можливість відстоювання інтересів не тільки організацій і об'єднань, але й окремих осіб. По-п'яте, лобізм надає окремим громадянам і групам громадян можливість побічно брати участь у створенні та підготовці правових і політичних рішень [5, с. 109].

Цивілізований лобізм є формою законного впливу «груп тиску» на управлінські рішення державних органів з метою задоволення інтересів певних соціальних структур (організацій, територіальних утворень, прошарків громадян тощо). Крайнім вираженням негативного лобіювання можуть бути незаконний тиск на представників влади, хабарництво, корупція — все те, за допомогою чого ухвалюються управлінські рішення на користь певних груп або осіб. Корупція є однією з форм нелегальної рентоорієнтованої поведінки і розглядається як незаконний вид діяльності, що пов'язаний з використанням службового становища для отримання доходу, що призводить до появи нелегальної форми лобіювання. Все це дозволяє отримувати доходи у формі політичної ренти, що призводить до соціально-економічних втрат суспільства і тому знижує ефективність економіки та надання якості суспільних благ. Таким чином, держава не виконує свої функції, а є інструментом перерозподілу ресурсів на користь певних груп та осіб, а не всього суспільства.

Інститут лобіювання в багатьох країнах виконує важливу функцію забезпечення ефективної взаємодії між громадянами, інститутами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання з одного боку, і органами державної влади з іншого, у питаннях формування державної політики і забезпечення контролю за діяльністю останніх. Крім того, інститут легального лобіювання є дієвим інструментом мінімізації корупції і корупційних ризиків [1, с. 4]. На сьогодні лобіювання в Україні розгортається на правовому полі, що не має чіткої структури, і переважно навколо питань, пов'язаних з розподілом і перерозподілом економічних ресурсів, власності та сфер впливу. Проте односторонній натиск на використання силових і персоніфікованих між особових методів як найефективніших, несе у собі апіорно негативну

оцінку лобіювання — з ним асоціюються такі незаконні засоби впливу на суб'єктів прийняття рішень, як хабарництво, непотизм, «брудний» протекціонізм, тощо, тобто діяння, які мають корупційне підґрунтя [1, с. 20]. До особливостей вітчизняних груп інтересів можна віднести те, що вони вважають за краще використовувати різні механізми впливу та апарат державної влади, ніж на громадську думку. При цьому переважають механізми неформального впливу [5, с. 27]. Суспільство і держава повинні спільно брати участь для створення цивілізованого лобізму як один із методів боротьби з корупцією, та мінімізації розмірів отримуваної ренти.

Висновки. Боротьба економічних агентів за державну владу через використання політичного процесу є пошуком політичної ренти. Владне становище економічних агентів надає їм змогу використовувати примус держави для реалізації приватного інтересу. Пошук політичної ренти в легальній формі вияву є лобіюванням, а в нелегальній перетворюється на хабарництво та корупцію, однак у межах української держави немає чіткого розділення цих двох форм прояву лобіювання. Лобіювання є системою впливу груп спеціальних інтересів на представників влади з метою ухвалення вигідного для цих груп політичного рішення, і характеризується такими рисами: тісна пов'язаність з політичною владою, ставлення приватних інтересів вище за суспільні, функція посередництва між впливовими групами населення та державними структурами та надання можливості окремим громадянам і групам громадян побічно брати участь у створенні та підготовці правових і політичних рішень. Таким чином, держава не є інструментом створення суспільних благ, а є інструментом перерозподілу ресурсів на користь певних груп та осіб, що дозволяє отримувати політичну ренту як дохід на процес лобіювання..

Література

1. *Базилевич Д., Нестерович В.* Інформаційно-аналітичні матеріали до круглого столу: «Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи» / За заг. редакцією к.ю.н. В. Федоренка. — К.: СПД Москаленко О. М., 2009 — 36 с.
2. *Дементьєв В.* Влада як проблема економічної теорії // Економіка України. — 2003. — № 5. — С. 41–46.
3. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 3 /Ред. кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 196 с.

4. Левин М. Лоббирование и коррупция в России (начало) / М. Левин, Е. Левина // Лоббист. — 2007. — №6. — С. 80–95.
5. Сабанадзе Ю. В. Группы интересов у переходных суспільствах: монографія. — К.: Логос, 2009. — 208 с.
6. Шамхалов Ф.И. Государство и экономика: бизнес и власть / Ф.И. Шамхалов. — М.: Экономика, 1999. — 414 с.
7. Tullock G. The Economics of Special Privilege and Rent Seeking. — Boston: Kluwer Acad. Publ., 1989. — 55 p.

УДК 332.2

Катерина ЗАГРЕБЕЛЬНА*

ОСОБЛИВОСТІ ПОПИТУ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Анотація. Розглянуто особливості формування попиту на житло на ринку нерухомості в транзитивній економіці України.

Без ринку нерухомості не може бути ринку взагалі, тому що він забезпечує існування всіх інших ринків (праці, капіталу, товарів і послуг тощо). Це обумовлено тим, що будь-який вид підприємницької діяльності передбачає наявність у розпорядженні чи у власності спочатку відповідної території і відповідних приміщень. Остання світова фінансова криза 2008 року якраз і була спровокована порушенням рівноваги між попитом та пропозицією на ринку нерухомості в США, синергія наслідків якої охопила весь світ. Будь-які кризові явища в національній економіці спричиняють зміну таких макроекономічних показників, як приріст ВВП, темп інфляції, рівень безробіття та доходів населення. Доходи населення якраз і складають джерельну фінансову базу формування його платоспроможного попиту на всі товари, в тому числі й на житло.

В умовах вільної конкуренції ринкова ціна на житло формується в результаті взаємодії попиту та пропозиції і залежить як від ухвалення рішень покупцями, так і від поведінки продавців. У нашому випадку ми розглядаємо чинники, що впливають на зміну попиту. До таких слід віднести по-перше, споживні властивості житла як специфічного товару. Житло відноситься по ієрархії

---

* **ЗАГРЕБЕЛЬНА Катерина Віталіївна** — аспірантка кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна, kasy07@ukr.net